

ภาวะผู้นำของผู้บริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ
Leadership of Academic Administrators Based on Good Governance
Principles Under The Office of Bung Kan Primary Education,
Bung Kan Province

วิชุดา ทรงสังขาร¹

พระครูปลัดบุญช่วย โชติวิโส (อู่ยวงศ์)² และ ฉลาด จันทรสสมบัติ³
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2,3}

Wichuda songsangkhan¹

Prakrupalad Boonchaay Chotivungso (Auiwong)² and Chalard Chantarasombat³

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus^{1,2,3}

Corresponding Author, Email: wichudasongsangkhan@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพภาวะผู้นำของผู้บริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ และ 2) เสนอแนวทางภาวะผู้นำของผู้บริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสม (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ในระยะที่ 1 ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 242 คน ได้แก่ ผู้บริหาร 41 คน และครู 201 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปแบบอุปนัย

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพภาวะผู้นำของผู้บริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ ด้านความรับผิดชอบ รองลงมาคือ ด้านนิติธรรม การมีส่วนร่วม คุณธรรม ความโปร่งใส และด้านที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ด้านความคุ้มค่า

2. แนวทางภาวะผู้นำของผู้บริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมการมอบหมายงานตามกลยุทธ์และความสามารถอย่างยุติธรรม ปฏิบัติงานอย่างมีคุณธรรมและโปร่งใส

* ได้รับบทความ: 20 มีนาคม 2568; แก้ไขบทความ: 21 มิถุนายน 2568; ตอรับตีพิมพ์: 30 มิถุนายน 2568

ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง แสดงความรับผิดชอบ ในทุกกิจกรรมทางวิชาการ และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าเพื่อประสิทธิภาพสูงสุดของงานวิชาการใน สถานศึกษา

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ; ผู้บริหารงานวิชาการ; ธรรมาภิบาล

Abstract

This research aimed to: 1) study the current state of academic leadership based on the principles of good governance among academic administrators under the Bueng Kan Primary Educational Service Area Office, Bueng Kan Province, and 2) propose appropriate academic leadership approaches aligned with good governance principles. The study employed a mixed methods research design, combining quantitative and qualitative approaches. In the first phase, a questionnaire was used to collect quantitative data from a sample of 242 participants, comprising 41 administrators and 201 teachers. The data were analyzed using descriptive statistics, including percentage, mean, and standard deviation. In the second phase, qualitative data were collected through in-depth interviews and analyzed using content analysis and analytic induction.

The results revealed that:

1. The overall academic leadership practices based on good governance principles were at a high level. The most prominent aspect was responsibility, followed by the rule of law, participation, morality, transparency, and the least practiced aspect was value for money.

2. Guidelines for enhancing academic leadership based on good governance indicated that administrators should fairly delegate tasks based on strategy and individual competencies, act with integrity and transparency, promote stakeholder participation, continuously monitor academic activities, demonstrate accountability in all academic operations, and utilize resources efficiently to achieve optimal outcomes in academic management within educational institutions.

Keywords: Leadership; Academic Administration; Good Governance

บทนำ

ปัจจุบันการเรียนรู้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลจากการนำเทคโนโลยีมาใช้เชื่อมโยงข้อมูล การสื่อสาร และการบริหารจัดการทุกภาคส่วนเข้าด้วยกัน ผู้เรียนในยุคดิจิทัลตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัยเติบโตมากับเทคโนโลยี และใช้เวลาส่วนใหญ่กับคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ เกม อินเทอร์เน็ต และสื่อสมัยใหม่ต่าง ๆ

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านสาระวิชาหลัก ทักษะการเรียนรู้ วัฒนธรรม ทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ ตลอดจนทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (Trilling & Fadel, 2009) ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีภาวะผู้นำ มีความสามารถในการปรับตัว คิดเชิงกลยุทธ์ และปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละบริบท โดยเฉพาะการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 กำหนดว่า การจัดการศึกษาต้องมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีคุณลักษณะเหมาะสมกับการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมประชาธิปไตย และรู้จักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีความสามารถในการประกอบอาชีพ และเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562)

นอกจากนี้ มาตรา 10 ของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติฯ ยังเน้นการจัดการศึกษาอย่างเสมอภาค โดยระบุว่าประชาชนมีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งรวมถึง การศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า ครอบคลุมการศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มีบทบาทสำคัญในการจัดและส่งเสริม การศึกษาขั้นพื้นฐานให้ทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยกำหนดให้สถานศึกษาจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ประกาศใช้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2546 เป็นต้นมา ซึ่งในระยะเวลาที่ผ่านมา มีการติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร พบประเด็นปัญหาในด้านความชัดเจนของหลักสูตร การจัดทำเอกสาร และคุณภาพของผู้เรียน จึงได้กำหนดจุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และมาตรฐาน การเรียนรู้เพื่อใช้พัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับทิศทางการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ในฐานะหน่วยงานในสังกัด สพฐ. ได้นำแผน ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 และนโยบาย ของกระทรวงศึกษาธิการไปใช้ในการพัฒนาการศึกษา พร้อมทั้งกำหนดเป้าประสงค์ที่มุ่งพัฒนาเด็กและ เยาวชนให้เป็นผู้เรียนรู้ มีทักษะในศตวรรษที่ 21 เข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม ครูและ

ผู้บริหารมีสมรรถนะสูง และสถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงนวัตกรรม (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ, 2565)

จากการวิเคราะห์รายงานผลการประเมินตนเอง (SAR) ของสถานศึกษา พบว่าค่าเฉลี่ยคะแนน O-NET ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 ต่ำกว่าระดับประเทศ แสดงถึงความจำเป็นที่ผู้บริหารด้านวิชาการต้องแสดงภาวะผู้นำอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล อันได้แก่ หลักคุณธรรม หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ซึ่งจะช่วยให้การบริหารการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเกิดประโยชน์สูงสุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพภาวะผู้นำของผู้บริหารงานวิชาการ ตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ
2. เพื่อเสนอแนวทางภาวะผู้นำของผู้บริหารงานวิชาการ ตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ

ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารและครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การตีความ และการสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำเสนอในรูปแบบความเรียง เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำทางวิชาการ และหลักธรรมาภิบาล เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย และใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ โดยกำหนดกรอบแนวคิดหลักธรรมาภิบาลจำนวน 6 ด้าน ได้แก่ 1. หลักคุณธรรม 2. หลักนิติธรรม 3. หลักความโปร่งใส 4. หลักความมีส่วนร่วม 5. หลักความรับผิดชอบ 6. หลักความคุ้มค่า

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล จากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 41 คน ครู จำนวน 201 คน รวมทั้งสิ้น 242 คน

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ: วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ข้อมูลเชิงคุณภาพ: วิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การจำแนกจัดประเภท การตีความ และการสรุปแบบอุปนัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบ เช่น ตำแหน่ง ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์การทำงาน (แบบเลือกตอบ – Checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล (มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ – Rating Scale)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลในทั้ง 6 ด้าน

ผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำของผู้บริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ พบว่า การบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬโดยภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีการปฏิบัติในระดับสูงสุด คือ ด้านหลักความรับผิดชอบ รองลงมาคือ ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส และด้านที่มีการปฏิบัติในระดับต่ำที่สุด คือ ด้านความคุ้มค่า ตามลำดับ การบริหารงานวิชาการด้านหลักนิติธรรม พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด คือ ข้อ 6 ผู้บริหารติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงานในกิจกรรมวิชาการอย่างเป็นระบบ การบริหารงานวิชาการด้านหลักคุณธรรม พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด คือ ข้อ 7 รายงานผลการดำเนินงานของกิจกรรมต่อหน่วยงานต้นสังกัดอย่างซื่อสัตย์สุจริตอยู่ในระดับมากที่สุด การบริหารงานวิชาการด้านความโปร่งใส พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด คือ ข้อ 6 ผู้บริหารติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงานในกิจกรรมวิชาการอย่างต่อเนื่อง เปิดเผยต่อสาธารณชนและสามารถตรวจสอบได้ การบริหารงานวิชาการด้านการมีส่วนร่วม พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด คือ ข้อ 7 รายงานผลการดำเนินงานของกิจกรรมต่อหน่วยงานต้นสังกัด โดยผ่านการตรวจสอบข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องอยู่ในระดับมากที่สุด การบริหารงานวิชาการด้านความรับผิดชอบ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด คือ ข้อ 3 ผู้บริหารแต่งตั้งคำสั่งผู้รับผิดชอบการจัดกิจกรรมทางวิชาการที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอยู่ในระดับมากที่สุด การบริหารงานวิชาการด้านความคุ้มค่า พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด คือ ข้อ 2 งานวิชาการของผู้บริหารหรือผู้นำมีการจัดสรรและใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีอย่างคุ้มค่ามีระดับปฏิบัติมากที่สุด

2. แนวทางภาวะผู้นำของผู้บริหารงานวิชาการ ตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ พบว่า การบริหารงานวิชาการด้านหลักนิติ ผู้บริหารมีการมอบหมายภาระงานตามกลยุทธ์ที่วางไว้อย่างเป็นธรรม จัดทำและจัดเก็บเอกสาร หนังสือราชการอย่างถูกต้องตามระเบียบราชการ ด้านหลักคุณธรรม ผู้บริหารมีการมอบหมายภาระงานตามความสามารถของบุคคลและยุติธรรมต่อทุกฝ่าย ส่งเสริมพัฒนากิจกรรมทางวิชาการอย่างมุ่งมั่นและตั้งใจ บริหารงานวิชาการอย่างเที่ยงธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ผู้บริหารมีการส่งเสริมพัฒนากิจกรรมทางวิชาการ ปรับปรุงระบบหรือกลไกการทำงาน มอบหมายภาระงานตามความสามารถของบุคคลให้ทราบโดยทั่วกันและไว้วางใจกันและกัน ด้านหลักการมีส่วนร่วม ผู้บริหารมีการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงานในกิจกรรมวิชาการอย่างต่อเนื่อง มีการวางแผนร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องในโรงเรียน เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายโดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผน ด้านหลักความรับผิดชอบ ผู้บริหารมีการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงานในกิจกรรมวิชาการ อย่างต่อเนื่อง คำนึงถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้น

ตลอดจนการแก้ไขปัญหา แต่งตั้งคำสั่งผู้รับผิดชอบในการวางแผน ด้านหลักความคุ้มค่า ผู้บริหารมีการรายงานผลการดำเนินงานของกิจกรรมต่อหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อให้ทราบถึงปัญหาการใช้ทรัพยากร

อภิปรายผลการวิจัย

1. **ภาวะผู้นำของผู้บริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล** พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ มีการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านความรับผิดชอบต่อ ด้านนิติธรรม และด้านการมีส่วนร่วม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการกำกับ ดูแล และพัฒนาองค์กรอย่างมีจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ที่ส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติงานโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ได้แก่ หลักนิติธรรม คุณธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบต่อ และความคุ้มค่า เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดในงานวิชาการ

การที่ด้านความรับผิดชอบต่อ ได้รับคะแนนสูงสุด อาจเป็นเพราะผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการวางระบบการมอบหมายงาน ติดตามผล และรายงานผลต่อหน่วยงานต้นสังกัด ซึ่งเป็นกลไกพื้นฐานที่สนับสนุนความโปร่งใสและการตรวจสอบได้ในองค์กร

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังแสดงให้เห็นว่า ด้านความคุ้มค่า ได้คะแนนต่ำที่สุด ซึ่งอาจสะท้อนถึงข้อจำกัดในการจัดสรรทรัพยากรหรือประสิทธิภาพในการใช้วัสดุอุปกรณ์ด้านวิชาการ ซึ่งควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียนในภูมิภาคที่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากรผลการวิจัยสอดคล้องกับงานของ บุญลือ ธนาภา (2563) ซึ่งระบุว่า ภาวะผู้นำตามหลักธรรมาภิบาลมีความสำคัญต่อการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ และยังช่วยให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในบริบทของการปฏิรูปการศึกษา

2. **แนวทางภาวะผู้นำของผู้บริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล**

จากการศึกษาพบว่า แนวทางในการส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหารงานวิชาการในแต่ละด้านของหลักธรรมาภิบาล มีลักษณะที่ชัดเจนและสอดคล้องกับคุณลักษณะของผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic Leadership) โดยเฉพาะในด้านของการวางแผน การมอบหมายงานอย่างเหมาะสม และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับใน ด้านนิติธรรม ผู้บริหารมีการจัดเก็บเอกสารและบริหารงานอย่างถูกต้องตามระเบียบราชการ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ที่เน้นการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพและตรวจสอบได้ใน ด้านคุณธรรม และ ด้านความโปร่งใส ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการทำงานอย่างเที่ยงธรรม มีการส่งเสริมความไว้วางใจ และเน้นความเสมอภาคในการมอบหมายงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bass & Avolio (1994) เรื่องภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง

(Transformational Leadership) ที่ผู้นำต้องมีจริยธรรมและสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้ร่วมงานใน ด้านการมีส่วนร่วม และ ความรับผิดชอบ ผู้บริหารมีแนวทางในการวางแผนร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และติดตามผลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Management) ที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน สำหรับ ด้านความคุ้มค่า ผู้บริหารมีแนวทางในการรายงานผลการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแม้จะเป็นด้านที่มีค่าคะแนนต่ำที่สุดในผลการปฏิบัติ แต่แนวทางที่เสนอไว้ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการพัฒนาองค์กรให้มีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรที่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1.1 ควรศึกษาภาวะผู้นำในบริบทอื่น เช่น โรงเรียนมัธยมศึกษา หรือสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความแตกต่างของรูปแบบภาวะผู้นำเชิงธรรมาภิบาล

1.2 ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำตามหลักธรรมาภิบาล เช่น ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร บุคลิกภาพผู้บริหาร หรือแรงจูงใจในการทำงาน ซึ่งอาจมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมผู้นำที่ยึดหลักธรรมาภิบาล

1.3 แนะนำให้ศึกษารูปแบบหรือโมเดลภาวะผู้นำที่เหมาะสมในแต่ละบริบทโรงเรียน เพื่อพัฒนาเครื่องมือหรือแนวทางที่สามารถประยุกต์ใช้ได้โดยเฉพาะเจาะจงและมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการปฏิบัติ

2.1 ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับหลัก “ความคุ้มค่า” มากขึ้น เพราะจากผลการวิจัยพบว่าหลักความคุ้มค่ามีการปฏิบัติในระดับต่ำสุด จึงควรมีการวางแผนการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และลดความสูญเปล่า

2.2 หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดอบรมเสริมสร้างภาวะผู้นำตามหลักธรรมาภิบาลอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการพัฒนาในด้านการบริหารงานอย่างโปร่งใส และส่งเสริมความร่วมมือภายในโรงเรียน

2.3 ผู้บริหารควรใช้การวางแผนแบบมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ควรเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ เพื่อส่งเสริมความเป็นเจ้าของและความโปร่งใสในองค์กร

2.4 การติดตามผลการดำเนินงานควรมีระบบที่ชัดเจน เช่น การรายงานแบบออนไลน์ การตรวจสอบแบบเปิดเผย เพื่อให้การดำเนินงานด้านวิชาการสามารถตรวจสอบได้อย่างต่อเนื่องและโปร่งใส

2.5 ควรมีการเผยแพร่แนวทางการบริหารที่ดีให้สถานศึกษาอื่นได้เรียนรู้โดยเฉพาะกรณีตัวอย่างของผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำตามหลักธรรมาภิบาลที่เด่นชัด เพื่อขยายผลสู่ระดับเขตพื้นที่และระดับประเทศ

องค์ความรู้ใหม่

ภาวะผู้นำของผู้บริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ ทำให้ทราบว่า ผู้บริหารมีการปฏิบัติงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล โดยด้านหลักนิติธรรม ผู้บริหารมีการวางแผนร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายตามแผนปฏิบัติการประจำปี ด้านหลักคุณธรรม ผู้บริหารมีการวางแผนร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องในโรงเรียน เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายโดยยึดหลักคุณธรรมในการทำงาน ด้านความโปร่งใส ผู้บริหารมีการวางแผนร่วมกับ ผู้ที่เกี่ยวข้องในโรงเรียน เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายอย่างตรงไปตรงมา ด้านหลักการมีส่วนร่วม ผู้บริหารมีการวางแผนร่วมกับ ผู้ที่เกี่ยวข้องในโรงเรียน เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายโดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผน ด้านความรับผิดชอบ ผู้บริหารมีการแต่งตั้งคำสั่งผู้รับผิดชอบในการวางแผน เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายโดยยึดหลักคุณธรรมในการทำงาน ด้านความคุ้มค่า ผู้บริหารมีการวางแผน เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุด

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). การบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล. องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2562. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- ชศิริดา แพงไทย. (2567). การบริหารสถานศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21: บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2568, จาก <https://casjournal.cas.ac.th/admin/filedocuments/1488009444-1.pdf>
- ตริงใจ, พัชราภา. (2565). การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล. วารสารวิชาการการจัดการศึกษา, 8(2), 99–110.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 6). สุวีริยาสาส์น.
- บุญลือ ธนาภา. (2563). ภาวะผู้นำตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ, 13(1), 115–123.
- ประยูร อาษานาม. (2551). คู่มือวิจัยทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระครูปลัดบุญช่วย โชติวิโส. (2564). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 2. วารสารครุศาสตร์ปัญญา, 6(2), 3.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. (ไม่ระบุปี). ระเบียบวิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2568, จาก <https://www.udru.ac.th/oldsite/attachments/elearning/01/07.pdf>
- สมหมาย อ่าดอนกลอย. (2556). สภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). แนวทางการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษา. กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). รายงานผลการประเมินหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้. กระทรวงศึกษาธิการ.

- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ. (2565). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2551). การวัดผลการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 4). ประสานการพิมพ์.
- สุภาพร วงษ์แก้ว. (2564). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 12(3), 87-96.
- Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1994). Improving organizational effectiveness through transformational leadership. Sage Publications.
- Mintzberg, H. (2009). Managing. Berrett-Koehler Publishers.
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). 21st century skills: Learning for life in our times. Jossey-Bass.